

OKULÖNCESİ ÇOCUKLARININ TÜRKÇE EDİNİMİNDE YAPTIKLARI KURALLAŞTIRMA HATALARININ İNCELENMESİ*

*Abdülkadir KABADAYI***

ÖZET

Duygusal ve sosyal iletişimin en önemli birimlerinden biri olan dil, bilgi iletmek için sınırsız birleşimi olan istemli sembollerin kullanıldığı karmaşık bir iletişim sistemidir. Bu süreç içerisinde etkileşim ve iletişimi etkili bir şekilde gerçekleştirirken ses bilimsel, biçimbirimsel ve söz dizimi açısından dili kullananların gelişim seviyesi bakımından bazı hataların oluşması kaçınılmaz olmaktadır. Bu çalışmanın amacı, 3–6 yaş çocuklarının ana dili Türkçe edinim sürecinde yapmış oldukları *kurallaştırma* hatalarını incelemektir. Çalışmaya, Konya Karatay Fevzi Çakmak Anaokulu'na devam eden 36 okul öncesi öğrencisi tesadüfi örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Bu araştırmada, okulöncesi çocukları ana dil Türkçe ediniminde, dil bilgisi kurallarının en çok hangi unsurlarında kurallaştırma hatalarına gitmektedir sorusuna cevap aranmıştır. Araştırmaya konu olan öğrenciler, boylamsal olarak, 12 hafta boyunca gözlemlenmişlerdir. Adı geçen öğrencilerin yaptığı kurallaştırma hataları kayıt altına alınmıştır. Katılımcıların, Türkçedeki, isimden isim; fiilden isim yapan eklerle; soru eki, bildirme / tasarlama kipi, iyelik eki, zaman tümleci ve sayı kavramlarında *kurallaştırma* hataları yaptıkları bulunmuştur. Daha sonra adı geçen *kurallaştırma* hataları Türkçedeki yapım ekleri, çekim ekleri ve zaman tümleci başlıkları altında tema ve alt temalara ayrılarak sınıflandırılmıştır. Çalışma grubundaki çocukların çeşitli kurallaştırma hataları yaptıkları bulunmuş ve bu hatalar ilgili başlıklar altında örneklerle gösterilmiştir. En sonunda, okul öncesi öğrencilerinin yaptığı *kurallaştırma* hatalarının giderilmesi için öğretmen ve ebeveyn bazı önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi, Türkçe, Kurallaştırma, Yapım eki, Çekim eki.

ANALYZING OVERREGULARIZATIONAL MISTAKES PRESCHOOLERS MADE TURKISH ACQUISITION

ABSTRACT

Language, which is the most important element of social and emotional communication, is a complex communicative tool in which desired symbols with unlimited units are used. While attaining

* Bu çalışma, 5–7 Mayıs 2011 tarihinde Saraybosna – BOSNA-HERSEK 1st Foreign Language Teaching and Applied Linguistics Kongresinde sunulan sözlü bildirinin yeniden düzenlenmiş ve geliştirilmiş şeklidir.

** Yrd. Doç. Dr. Konya Üniversitesi, A.K. Eğitim Fakültesi, Okulöncesi Öğretmenliği ABD, El-mek: akkabadayi03@gmail.com

communication and interaction effectively it is inevitable for the children to make mistakes in respect of phonology, morphology and syntax due to the developmental period of the children in question. This study is conducted to analyze the over regularization mistakes preschoolers have made in the process of mother tongue acquisition. 36 preschoolers attending to Fevzi Çakmak Preschool in Karatay Konya are chosen randomly for this study. In this study, the question of what elements of grammar rules of Turkish language the preschoolers overregularize most is tried to be responded. The participants in this study have been observed for 12 weeks longitudinally. The over regularization mistakes the preschoolers made has been recorded by the researcher. It is found out that the participants have made overregularization in the suffixes that make nouns from nouns, nouns from verbs, and the suffixes of intoragations, possessive adjectives, declaration and cogitation moods, time complements of the sentences and numerical concepts in Turkish gramer. Later, the overregularization in question is classified under the title of inflectional, derivational and time complements themes and sub-themes in Turkish. At a last remark, some recommendations are made both to the preschool teachers and parents about how to overcome overregularizational errors the preschoolers made.

Key Words: Preschoolers, Turkish, overregularization, derivationals, inflectionals, suffixes.

Giriş

Konuşma yeti ve yeteneği ile dünyaya gelen çocuk, çevresini, dünyayı içine doğduğu toplumun dil sistemi ile algılar. Kendisini de mensup olduğu toplumun diliyle ifade eder. Kendini ifade ediş esnasında da öğrenmiş olduğu anadilinin dil mantığını en saf ve üretici bir şekilde kullanır. Okulöncesi çocuklarının sosyal, bilişsel ve ahlaki ve dil gelişimlerini desteklemede ekran iletişim ve etkileşimini konu alan çok sayıda araştırma bulunmaktadır (Chen, Fein, Killen, ve Tam, 2001; Goodwin, 2006; Cobb-Moore, Danby ve Farrell, 2008; Green ve Cillessen, 2008; Church, 2009; Mashford Scott ve Church, 2011).

En basit şekliyle iletişim aracı olarak tanımlanan dilin, birçok bilim adamı tarafından yapılmış farklı tanımlarına rastlanmak mümkündür. Cole ve Cole'e (1989) göre, dilin kurallarını öğrenmek, iletişimi daha net kurmayı öğrenmenin bir neticesidir ve çocuklar dili yeniden icat ederler, fakat çocukların yanında dil edinim sürecini düzene sokan ve dili bilen yetişkinler mevcuttur.

Dil, çocuğun öğrenmesinde önemli bir yer tutar. Çocuğun dil gelişiminin temelinde iletişim kurma, diğerlerinin dikkatini çekme, isteklerini, duygu ve düşüncelerini iletme gereksinimi bulunur. Bu nedenle çocuk, doğduğu günden itibaren konuşma dilini öğrenmeye başlar. Çocuğun dili; iletişim aracı olarak kullanabilmesi için dille ilgili sembolleri öğrenmesi, belleğinde saklaması ve gerektiği durumda kullanması gerekir (Aral, Bulut, Baran ve Çimen, 2000). Senemoğlu (2007)'na göre, normal olarak çocuklar, okula gidinceye kadar temel dil becerilerini kazanarak üç yaşında, cümlelerde fiillerin zamanlarını genellikle doğru kullanabilmekte ve işlem öncesi dönemin sonuna doğru, genel anlamda, cümleleri anlayabilir ve kişilerle iletişimde bulunabilme konumundadırlar. Bir dili meydana getiren en önemli elementler, sesbilgisi (fonem), biçimbirim (morfe), söz dizimi (sentaks), anlambilimi (semantik) ve kullanım (pragmatik) olarak ifade edilmektedir (Aksan, 1977). Kişinin dil edinimi, bir koordinasyon içinde gerçekleşmektedir. Bunu

Turkish Studies

sağlayan öğeleri büyük ölçüde; aile, çevre, okul, Tv, toplum, internet... vb. gibi sosyal çevre ve günümüz iletişim ve teknoloji araçlarıdır. Bu yüzden çocuğun sağlıklı bir şekilde ana dili edinmesi için; başta aile olmak üzere yakın çevrenin ve eğitimcilerin duyarlı olmaları gerekmektedir. Bu duyarlılık en basit şekliyle ana dilimizi muhafaza ederek, kurallarına göre kullanmakta gösterilebilir (Dağabakan ve Dağabakan, 2007).

Dil Ediniminde Kurallaştırma Nedir?

Dünyada pek çok dilde düzensiz kullanımlar mevcut olduğundan, dili iyi kullanabilmek için, yerleştirme son derece gerekli ve önemlidir. Bu yüzden kurallaştırma, düzensiz olmayanları da içeren öğrenilmiş kuralları her duruma uygulama eğilimidir. Özellikle 36. aydan itibaren görülen, çocukların öğrendikleri bazı dil bilgisi kurallarını, ilgili olmayan durumlara uygularken de uygun görmeleridir. Yani çocukların öğrendikleri kurallar; ilgili olan ya da olmayan tüm durumlarda kullanıldığı görülmektedir. Örneğin çocukların, su gibi içilebilen bir sıvı olması dolayısıyla, çay isteğini ifade için *susadım* der gibi, *çaysadım*, kola arzusunu bildirmek için *kolasadım* demesi, anadilin kelime türetme ve kelimeleri kullanmadaki dil mantığı ve gücünün çocuk saflığıyla birleşen bir göstergesidir (Nadir, 2005). Buna ek olarak, Artan ve Bayhan (2004)' a göre, çocuk yeni bir sözcüğü benzer deneyimlerin olduğu gruba uygulamak ister. Örneğin: *açmak* sözcüğünü; *kapıyı açma*, *meyvenin kabuğunu soyma* veya *ayakkabı bağcıklarını çözme* anlamlarına da getirebilir. Benzer şekilde bu durumu, Nas (2003), "Dört- beş yaşlarındaki bir çocuk, "Elektriği söndür" diyordu ama *söndür* den yola çıkarak *yak* yerine *yandır* diyordu. Oysa çevresinden *yandır* sözcüğünü hiç duymamıştı." (s. 25), şeklinde desteklemektedir. Şahin (1995), çocukların standart dilin kuralları dışına çıkan bir takım kullanım, şekillerini türetebildiklerini vurgulayarak, bu durumun yaygın ve olağan olduğunu belirtmektedir. Çocukların standart dilde olmayan mantıklı dil hatalarıyla ilgili olarak Can (2000), çocuğun yaptığı çok mantıklı dil hatalarının, dili kazanma sürecinde sadece konuşulanların taklit edilmesi değil, çocuğun düşünme ve yaratıcılığının önemli bir göstergesi olduğunu belirtmektedir. Kısa bir süreliğine, çocuklar, işittiği şeyleri basit yoldan anlatabilmek için, düzenli bir biçimde, yapım eki, çekim eki, fiil veya cümleleri standart dışı kullanma eğiliminde olabilmektedirler. Önceleri, *Biz yarın lunaparka gideceğiz* diyen bir çocuk, *Biz yarın lunaparka gittik* demeye başlamaktadır. Aileler, çocuklarının dilinde neden böyle bir değişim olduğunu merak etmeye başlarlar. Aslında bu hatalar, çocukların bilgileri özümserken ne kadar mantıklı ve rasyonel düşündüklerinin bir göstergesidir. Çocuklar, düzenli dil bilgisi kalıplarını, kurallaştırma anlamı ifade eden düzensizlerle genelleştirme eğiliminde olmaktadır (Clahsen vd., 2007; Cox, 1989). Ancak çocukların hafızaları, mükemmel bir üretim sistemini ortaya koyacak kadar güçlü değildir bu nedenle, üretim sistemi hata yaptığında, kural uygulanır ve kurallaştırmayla sonuçlanır (Marcus vd., 1992). Kurallaştırma hataları, ya çocukların ek ve kök'e güvenmeleri ya da soyut bir kuralı kullanmaya başlamalarıyla ortaya çıkmaktadır. Bu noktada, çocukların yetişkinlerin kullandığı pek çok düzensiz ekleri bir tarafa atarak kendi dillerini kurallaştırma eğiliminde oldukları görülmüştür (Clark, 2003).

Dil Ediniminde Kurallaştırma Kuramları

İkili Mekanizma Kuramı'na göre, çocukların dil deneyim ve kullanma eksikliği nedeniyle, kelime yapılarının sonunda kullandıkları eklerle kurallaştırma hatası yapmaktadırlar. Kullanım sıklığına bağlı olarak, bu zamanla kaybolmaktadır (Marcus vd., 1992). Diğer bir kurallaştırma kuramı da, çocukların genelleme yaptıkları mevcut kelime biçimlendirme kalıplarından oluşan çekimli kelimelerden oluşan *Tekli Mekanizma Modelidir* (Bybee 1995; Elman, Bates, Johnson, Karmiloff- Smith, Parisi, and Plunkett, 1996; Langacker, 2000). Belli, bir kelimenin aynı anlamı vermesi için birkaç farklı ek kullanılması sonucunda da kurallaştırma hatası ortaya çıkmaktadır (Rumelhart ve McClelland 1986; Plunkett ve Marchman 1996).

Turkish Studies

Dil Ediniminde Kurallaştırma Hataları

Ruhdilbilimciler, küçük çocukların konuşmalarındaki hataları incelemişler ve çocukların çıkarsadığı kuralları ve kuralların kullanımı konusunda bazı benzer kanıtlar bulmuşlardır. Özellikle de İngiliz dilinde gözlenen bu kanıtlarda, İngilizce kuralsız fiillerin kurallı fiillere benzetildiğini gözlemlemişlerdir. Bu durumu “kurallaştırma” olarak değerlendiren bilim adamları, çocukların sanki dili olduğundan daha sistemli algıladıklarını söylemişlerdir (Onur, 1995). Araştırmalara göre çocuklarda kurallaştırmaya neden olan birçok sebep bulunmaktadır: İlki iki doğal mekanizmaya bağlıdır: Yani çocuk edindiği dil kurallarını, uygularken hatırlamada zorluk çeker, böylece o boşluğu doldurmak için kurallaştırma yapar. Diğer sebebi de çocuk kurallaştırmayı kullanarak sözcük dağarcığını genişletmek istemektir (idiom.ucsd.edu). Dilde aşırı genellemede görülen başka bir hatada, cümlelerdeki söz dizimiyle ilişkilidir. Türkçedeki genel kurala göre söz dizimi, *özne – nesne – yüklem* sırasını izlediğinden, ana dilin kurallarını yeni yerleştirmekte olan 3-4 yaş çocukları, aynı dilde farklı bir söz dizimi sırasıyla karşılaştıklarında, problem yaşayabilmektedirler. Örneğin, *Ahmet, Ali tarafından dövüldü* edilgen cümlesini işiten bir çocuk, genellikle, dövenin Ali değil de Ahmet olduğunu düşünebilmektedir. Bu nedenle, 3-4 yaş çocuklarıyla konuşurken, edilgen yerine etken cümleler kullanmak yerinde olacaktır (Berger, 1986).

Ayrıca, çocukların kurallara benmerkezci anlayışla yaklaşmaları ve bunun sonucunda da tüm kuralları evrene uygulamak istemeleri de neden olarak gösterilebilir. Yani, görebildiği, algılayabildiği durumları; göremediği, kendi dışında gerçekleşen olaylara da yansıtarak, dünyayı anlamaya çalışan çocuk, kuralların genellemesini yaparak kendince zihinsel boşluklarını doldurmaya çalışabilmektedir. Senemoğlu (2000), çocuğun yaptığı çok mantıklı dil hataları da dili kazanma sürecinde sadece konuşulanların taklit edilmesi değil, çocuğun düşünme ve yaratıcılığının önemli bir göstergesidir. Örneğin, bu dönemdeki çocuklar, meslek bildirmek için sözcüğe takılan “cı” eki *ayakkabıcı* gibi aşırı kurallaştırılarak *manavcı, bakkalacı* gibi sözcükleri üretebildiklerini vurgulamaktadır (s.134)

Olayların, durumların, eklerin... vb. kısacası kuralların çok geniş ve kapsamlı anlamda kullanılması olan *kurallaştırmanın* nedenlerinden biri de çocukların sınırlı sözcük dağarcığına sahip olmalarıdır. Bu kurallaştırmalar, çocukların ilgi ve bağlantılara duyarlılık göstermesinden kaynaklandığı söylenebilir (Pratt Tummer ve Bowey, 1984).

Kidd ve Lum (2008) 5 ve 7 yaşındaki (40 erkek 40 kız) çocuğunun geçmiş zaman fiillerindeki kurallaştırma hatalarını cinsiyet faktörüne dayalı olarak araştırmışlar ve sonuçta, kızların ve erkeklerin arasında anlamlı bir fark çıkmamıştır.

Çocukta hatırlama olmadığı zaman kural devreye girer ve bu durum, kurallaştırma ile sonuçlanır (www.ncbi.nlm.nih.gov).

Dünyada ve Türkiye’de çocukların ana dil ediniminde yaptığı kurallaştırma hataları hakkında yapılan çalışmalar son derece sınırlı durumdadır. Bu çalışmayla alanda çalışan bilim insanlarının dikkatini bu alana çekmek araştırmanın gerekliliğini ortaya koymasından dolayı önemlidir.

Bu çalışmanın amacı, okulöncesi çocuklarının ana dili (Türkçe) edinim sürecinde Türkçe dil bilgisi kurallarından yapım ekleri, çekim ekleri ve zaman tümlecinde yapmış oldukları *kurallaştırma* hatalarını incelemektir.

Bu amaca bağlı olarak, çocukların Türkçe ‘de kelime ve sözdizimi bağlamında, ne tür kurallaştırma hataları yaptıkları sorusuna cevap aranmaya çalışılmıştır.

Turkish Studies

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın çalışma grubu, verilerin toplanması, bulgular ve yorum detaylı olarak irdelenmiştir.

Çalışma Grubu

Çalışmaya, Konya Karatay Fevzi Çakmak Anaokulu'na devam eden 3-6 yaş grubundan 36 tane okul öncesi öğrencisi tesadüfi küme örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Erken çocukluk eğitiminde çocuklarının diğer akranlarıyla etkileşim ve iletişime girerek etkin bir katılımı okulöncesi ortamlarda en iyi biçimde öğrenip geliştiği ve okulöncesi eğitim programlarının etkili olmasında son derece kuvvetli bir gösterge olduğu çok sayıdaki araştırmayla ortaya konmuştur (Corsaro, 2005; Carpendale ve Lewis, 2006; Mashburn, Pianta, Hamre, Downer, Barbarin, Bryant, Burchinal, Early ve Howes, 2008; Mashford Scott ve Church, 2011). Bu nedenle, çalışma, adı geçen okulda kadrolu olarak görev yapan bir kısım okulöncesi öğretmenin izni ve yardımıyla gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların, 20' si kız (% 55), 16' sı erkek (% 45) tir. Buna ek olarak, katılımcıların, 13' ü (% 36) 3 yaş; 14'ü (% 38) 4 yaş; 7'si (% 20) 5 yaş ve 2'si (% 6) 6 yaşındadır. Araştırmada söz konusu çocuklar üzerinden örnekler verilirken etik açıdan çocukların isimlerinin ilk harfleri verilmiş ancak, diğer harfleri kodlanarak verilmiştir. Konya ilinde Karatay Merkez ilçesinin sosyo-kültürel konumu genele göre alt düzeyde olmasına karşın, katılımcıların, askeriye ve eğitim kurumlarında görev yapan ailelerden gelmesi nedeniyle, katılımcıların sosyo kültürel düzeyleri, ortanın üzerindedir.

Verilerin Toplanması

Bu çalışmada Nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Veriler gözlem tekniğine dayalı olarak yürütülmüştür. Özsoy'a (1970) göre gözlem, belli bir kimse, yer, olay nesne, durum ve şarta ait bilgi toplamak için belirli hedeflere yöneltilmiş bir bakış ve dinleyiştir (s. 36). Gözlemlenmede verilerin kaydedilmesi, araştırmacı tarafından katılımlı gözlem (Karasar, 1998) tekniğine uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Burada araştırmacı, çalıştığı kültür ya da alt kültürün içine girmeye ve onun bir parçası olmaya çalışır (Yıldırım & Şimşek, 2000). Bu amaçla, araştırmacı, verilerin kaydedilmesi ve sayısallaştırılmasının kolaylaştırılması ve kodlanması için yapım ekleri, çekim ekleri ve zaman tümleci başlıkları altında sınıflandırılmış, bir gözlem kılavuzu (Karasar, 1998) geliştirmiş ve gözlem anında olay ya da davranışın gerçekleştiğinde hemen not tutmuş, kayıt altına almıştır (Yıldırım & Şimşek, 2000; Balcı, 1995). Araştırmaya konu olan öğrenciler, boylamsal olarak, serbest zaman etkinlikleri, Türkçe dil (hikâye) etkinlikleri, oyun etkinlikleri, drama etkinliklerinde 12 hafta boyunca gözlemlenmişler. Bu süre zarfında, öğrencilerin, Türkçedeki dil bilgisi konularını içeren örneğin, yapım ve çekim ekleriyle zaman tümlecindeki v.b. kurallaştırma hataları araştırmacı tarafından belirli hedefe yöneltilmiş bir bakış açısıyla gözlemlenmiş ve adı geçen öğrencilerin yaptığı kurallaştırma hataları olayın gerçekleşmesinin hemen ardından kayıt altına alınmıştır.

Bulgular ve Yorum

Atabey, Koç, Ülker, Yeniçeri ve Yağcıya (2005) göre, yapım ekleri; isimden isim yapan, isimden fiil yapan, fiilden isim yapan, fiilden fiil yapan ekler olmak üzere, çekim ekleri ise; durum eki, iyelik eki, çoğul eki, soru eki, fiil çekim ekleri, bildirme ve tasarlama kipleri olarak gruplandırılarak sınıflandırılmıştır.

1. Okulöncesi çocuklarının anadili Türkçe edinimi sürecinde yaptıkları yapım eklerindeki kurallaştırma hataları

Bu başlık altında çalışma grubundaki 3-6 yaş çocuklarının ana dili Türkçe edinimi sürecinde yapım ekleri sırasıyla; isimden isim yapan, isimden fiil yapan, fiilden isim yapan, fiilden fiil yapan eklerde yapmış oldukları kurallaştırma hataları tablolar halinde incelenmiştir.

Tablo 1.1 Okulöncesi Çocuklarının *İsimden İsim Yapan Yapım Eklerindeki Kurallaştırma Hataları*

Katılımcı	Örnekler
Sxxx (3 yaş)	Annem <i>manavcıdan</i> elma aldı
Exxx (4 yaş)	Biz <i>kasapçıdan</i> et aldık
Nxxxx (5 yaş)	Evi <i>itfaiyeci</i> söndürdü
Kxxx (3 yaş)	<i>Garsoncu</i> bana gazoz getirdi.
Exx (3 yaş)	<i>İtfaiyeci</i> geldi bugün
Bxxxx (4 yaş)	Ben <i>askerci</i> şapkası giydim.
Mxxxxxx (5 yaş)	Bu kapıyı <i>marangozcu</i> yaptı
Sxxx (3 yaş)	Annem <i>manavcıdan</i> elma aldı

Çocuklarda en çok gözlenen kurallaştırma örnekleri genelde isimden isim yapan ekler grubunda yer almaktadır. Türkçe’de -cı, -ci, -çı, -çi eki ile meslek adları türetilmektedir. Örneğin; *şekerci, simitçi, sütçü ve sucu* ifadelerinin Türkçe’de kurala uygun olarak -ci ekleriyle türetilmiş isimden isim yapan meslek adlarıdır. Ancak, diğer çocukların bu ifadelerden yola çıkarak yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi -cı, -ci eklerini genele uyarladıkları ve kurallaştırma yaparak dil hatalarına düştükleri söylenebilir.

-ci ekinin genellikle tekil isimler, sıfat ve zarflarla kişinin mesleki konumunu belirlemek için örneğin; *sütçü, ormancı, dişçi* vb. kullanıldığı görülmektedir. Lewis (1967), -ci ekinin, halk arasında, sık sık şoför gibi isimlerle birlikte kurallaştırılarak *şoförcü, kasapçı, garsoncu* olarak kullanıldığını belirtmektedir (s. 60).

Senemoğlu (2007), bu bulguları desteklemiştir. Senemoğlu’na göre; dil gelişimi sadece sözcüklerin öğrenilmesini değil, aynı zamanda sözcük ve cümlelerin yapısına ilişkin kurallarını öğrenmeyi de kapsar. Örneğin; çoğul yapma, sözcük üretme, cümlenin öğelerini yerinde kullanma... vb. Ancak bu dönemdeki çocuklar öğrendiği kuralları kullanırken bazı yanlış genellemeler yapabilirler. Örneğin: -ci eki ile meslek adı türetilmektedir. *ayakkabı-ayakkabıcı, lokanta-lokantacı...* gibi türetmeler doğru iken, çocuklar genellemeler yaparak *manav, kuaför, bakkal* sözcüklerini de -ci takısını takarak, *manavcı, kuaförcü, bakkalcı...* vb. yanlışlıklar yapabilirler.

Tablo 1.2. Okulöncesi çocuklarının *isimden fiil* yapan yapım eklerindeki kurallaştırma hataları

Katılımcılar	Örnekler
Axxxx Nxx (5 yaş)	Aslan <i>kükürdedi</i>
Cxxxx (5 yaş)	Köpek <i>havhavladi</i>
Zxxxxx (5 yaş)	Eşek <i>ailedi</i>
İxxxxx (5 yaş)	Burada <i>duraladım</i>

Turkish Studies

Cxxxx (5 yaş)	Çiçeği kokuladım
Mxxxxxx (5 yaş)	Dedem horuldadı
Axxxxx (5 yaş)	Karnım guruldu
Fxxxxx (5 yaş)	Ütünün buharı foşladı
Fxxxxx (5 yaş)	Adamın gözü morladı

Çocuklar genelde yansıma kelimelerde isimden fiil yapan eklerle kurallaştırmaya giderler. Nadir (2005), bu bulguları örneklendirerek aşağıdaki gibi desteklemektedir. Nadir'e göre, Gözdenin, soğuk yenmesi gereken bir yiyeceğin ısınmış halini, *Ben bu sıcaklıklarını yemem.* diyerek reddetmesi sırasında kullandığı *sıcakmış* kelimeleri çocuğun kurallaştırma mantığıyla üretilmiş kelimelerdir. Bunun aksine, Kim vd., (1994) 70 tane 3 – 10 yaşındaki çocuklarla yaptıkları çalışma sonucunda, çocukların, düzensiz ama sesdeş kelimeleri kullanmak yerine, kelimelerin düzenli çekimli biçimlerini kullanmayı tercih ettiklerini tespit etmişlerdir.

Bu çalışmada, çocuklar, fiilden isim yapan eklerle hiçbir kurallaştırma hatası yapmadıkları görülmüştür. Çocuklar, fiilden fiil yapan ekleri az da olsa kurallaştırmaya dâhil etmişlerdir. Söz konusu çocukların, örneğin, *burada durdum* yerine *burada duraladım* diyerek kurallaştırmaya gittikleri görülmüştür. Gözde, yine bir oyunda, *yendik*, *kazandık* kelimelerinden kurallaştırma yaparak, oyunda kaybetmiş veya yenilmiş olma durumunu *kaybedik* diye ifade etmiştir (Nadir, 2005).

Tablo 1.3. Okulöncesi çocuklarının soru eklerindeki kurallaştırma hataları

Katılımcılar	Örnekler
Exxx (3 yaş)	Beni sallayabilmezsin
Bxxxx (4 yaş)	Oyuncağı alabilirim mi?
Cxxxx (4 yaş)	Bebek ağlamaz mısın?
Hxxxx (4 yaş)	Ekmek verersin mi?

Çocuklar, yaygın olarak soru ekini, mevcut sınırlı şemalarından dolayı, genelde şahıs ekinden sonra ve cümle sonunda kullanarak kurallaştırma hatası yaparlar. Çocuklar, *sallayabilirsin* kipini olumsuz yapmak için kurallaştırmaya giderek *sallayabilmezsin* şekline; *alır mısın ? verir misin ?* istek kipinden *ağlamaz mısın ?* kipini kurallaştırmaktadır. Ekmekçi (1982)' ye göre, fiil çekimleri yönünden, 22 aylık kız çocuğu basit geçmiş (-di'li geçmiş) zaman eki ile beraber olumsuzluk ekini de kullanabilmektedir. Gelecek zaman ekinin kullanımı, 22 ayda artmaktadır. Çocuk 22 aylıkken, -miş'li geçmiş zaman eki alan fiillerin bulunduğu cümleleri kurabilmektedir; *abiye kuş konmuş* gibi.

Marcus (1995), 1:3 ve 5:2 yaşlarında İngilizce konuşan çocukların çoğul isimler ve geçmiş zamanda yaptıkları kurallaştırma hatalarını incelemiş ve geçmiş zaman ve çoğul isimlerin aşırı kurallaştırılmalarında benzer süreçler rol oynadığını ileri sürmüştür. Araştırma sonuçları, Marcus ve Diğ. (1992)' nin ortaya koydukları, düzenli kelimeler hatalı kurallarla, düzensizler ise, kelimedeki üretimden kaynaklanan kurallaştırma hatalarıyla Bloklama - Üretim Hatası Modeliyle uygunluk göstermektedir.

2. Okulöncesi çocuklarının anadili Türkçe edinimi sürecinde yaptıkları çekim eklerindeki kurallaştırma hataları

Bu başlık altında çalışma grubundaki 3–6 yaş çocuklarının ana dili Türkçe edinimi sürecinde çekim eklerinde; durum eki, iyelik eki, çoğul eki, soru eki, fiil çekim ekleri, bildirme ve tasarlama kiplerinde yapmış oldukları kurallaştırma hataları tablolar halinde incelenmiştir.

Tablo 2. 1. Okulöncesi Çocuklarının *Bildirme / Tasarlama kiplerinde* Yaptıkları Kurallaştırma Hataları

<i>Katılımcılar</i>	<i>Örnekler</i>
Sxxxx (3 yaş)	Bu resim <i>olar mı?</i>
Kxxx (3 yaş)	Boyanı <i>alarım.</i>
Cxxxx (5 yaş)	Bize <i>geler misin?</i>
Axxxx Nxx (5 yaş)	O arabayı bene <i>verer misin?</i>
Sxxxxx (4 yaş)	Bu soruyu <i>biler misin?</i>

Söz konusu katılımcıların, eksik şemalarından dolayı Türkçedeki ünlü/ünsüz uyumu ve geçiş harflerini kullanmada sık sık kurallaştırmaya gittiği görülmektedir. Okulöncesi çocukları, dilbilgisi kullanım sürecinde fazla duyarlılık göstererek artan bir şekilde karmaşık yanlış uygulamalara ve kurallaştırma hatalarına başvurmaktadırlar (Berger, 2003).

Tablo 2.2. Okulöncesi çocuklarının *iyelik eki* ile ilgili yaptıkları kurallaştırma hataları

<i>Katılımcılar</i>	<i>Örnekler</i>
Bxxxxx (3 yaş)	Çantayı <i>babam</i> aldı
Exxx (3 Yaş)	Bu kalem <i>Sanem</i> ¹ 'in

Altıok'a (1971) göre, çocuklar zamirleri tam olarak ayırt edinceye kadar *ben* ve *sen* zamirlerini kullanamamakta, 3. tekil şahıs zamirini tercih etmektedirler. 2 yaşındaki çocuğun dilinde, şahıs zamirlerinin *benim, bana, siz, ben* şeklinde bir sıra takip ettiği görülmektedir (Sandström, 1971). Nadir de olsa, özellikle 3 yaş grubu çocuklarda, iyelik eklerinde kurallaştırmalar gözlenmektedir. Örnekte de görüldüğü üzere çocuklar çevrelerindeki insanlara duydukları şekilde hitap etmektedirler. Burada Bxxxxx (3 yaş), çevresinden babası için sürekli *babam* kelimesini duyduğu için *Çantanı kim aldı?* Sorusuna karşılık, *babam* yerine, *babam* cevabını vermiştir. Benzer şekilde, Exxx de, annesine ismiyle yani, *Sanem* diye ismiyle hitap etmektedir, çünkü çevresi annesini sürekli olarak *Sanem* diye çağırarak hitap etmektedir. Bu nedenle, Exxx, annesinin kalemını *annemin* demek yerine, kurallaştırma yaparak *Sanem*'in ifadesini kullanmıştır.

3. Okulöncesi çocuklarının anadili Türkçe edinimi sürecinde diğer kavramlarla ilgili yaptıkları kurallaştırma hataları

Bu aşamada söz konusu öğrencilerin anadili Türkçede, yapım eki ve çekim eki dışındaki diğer dilbilgisi ve kavram ediniminde yaptığı kurallaştırma hataları tablolar halinde sınıflandırılarak verilmiştir.

¹ Etik nedenlerden dolayı gerçek isim yerine kullanılmıştır.

Tablo 3.1. Okulöncesi çocuklarının anadili Türkçe edinimi sürecinde *sayı kavramlarıyla* ilgili yaptıkları kurallaştırma hataları

<i>Katılımcılar</i>	<i>Örnekler</i>
Mxxxxxx (5 yaş)	Öğretmenim, <i>tekçe</i> boyam var.
Axxxxx (5 yaş)	Telefonumda <i>sıfır</i> kontörüm var.
Bxxxx (4 yaş)	Kalemlerin <i>üçüsü</i> de benim.

Çalışma grubundaki Mxxxxxx (5) *yalnız bir boyam var* kavramına karşılık, bu anlama gelen *tek* kelimesine -ce -ca... küçültme eki getirerek *tekçe* olarak kurallaştırmıştır. Benzer şekilde, Axxxxx (5), 0 (sıfır) ‘ın *hiç, boş* anlama geldiğini aşırı kurallaştırarak *Telefonumda hiç kontörüm yok* ifadesini, bu anlama gelen *Telefonumda 0 kontörüm var* şeklinde ifade etmiştir. Anlaşıldığı üzere Axxxxx 0 rakamını da sayı olarak doğru anlamış, ancak sıfır rakamının diğer sayılar gibi herhangi bir değere karşılık geldiğini sanmıştır. *sıfır* ve *var* kelimelerini aynı cümlede kullanarak aşırı kurallaştırmıştır. Buna ek olarak, Bxxxx (4 yaş), da sayma sayılarından *biri, ikisi* sayılarından etkilenecek *üçüsü* kavramını kullanarak kurallaştırma yapmıştır.

Yapılan bir çalışmada, çocuklar, çoğul eki olan *-ler, -lar*’ı kullanırken, örneğin *bahçedekiler* kelimesini *bahçelerdeki* yaygın dilbilgisi kurallarını çiğneme ve morfolojik bozukluk olan kurallaştırma hatasına başvurmuşlardır (Clahsen ve diğ. 2007).

Buna ek olarak, Fişek ve Yıldırım (1983), 21–30. aylar arasındaki devrede görülen en önemli gelişimin, fiillere takılan ekler sisteminde; özellikle şahıs ekleri, basit zaman ekleri ve çoğul eklerinin kullanımında görüldüğünü vurgulamaktadırlar. Burada oluşan hata, çoğul eki ile ilgili yerlerinin karıştırılmasından ibarettir.

Cox’ın (1989) yaptığı çalışmada, 6:4 yaşındaki çocukların 4:11 yaşındaki çocuklara göre çoğul isimleri ve fiilleri kullanmada daha az kurallaştırma hatası yaptıkları, yaşça daha küçük çocukların çoğul isimleri düzeltmede daha iyi performans gösterdikleri ancak yaşça daha büyük olan çocukların hem isimlerin hem de fiillerin kullanımlarında daha az kurallaştırma hataları yaptıkları tespit edilmiştir

Tablo 3.2. Okulöncesi çocuklarının anadili Türkçe edinimi sürecinde *zaman kavramlarıyla* ilgili yaptıkları kurallaştırma hataları

<i>Katılımcılar</i>	<i>Örnekler</i>
Cxxxxx (3 Yaş)	Akşam yattım, <i>akşam kalktım</i>
Axx (4 yaş)	<i>Az önce</i> gelececeğim
Kxxxx (4 yaş)	<i>Dün çizgi film</i> seyredeceğim
Bxxxx (5 yaş)	Ödevimi <i>yarın getirmemiştim</i> , şimdi getirdim
Sxxx (5 yaş)	Baha <i>yarın kafasını</i> duvara çarptı
Mxxxxxx (5 yaş)	Sabah kalktım, <i>akşam okula geldim</i>
Axxxxx (5 yaş)	Ben <i>dün küçüktüm</i>
Exxx (6 yaş)	<i>Yarın sinemaya</i> gittik
Sxxx (3 yaş)	<i>Dün</i> markete gidecez
Mxxxxx (4 yaş)	Babam, <i>sabah almaya gelecek</i> okula

Turkish Studies

Çocuklar 1,5 – 2 yaşlarında yakın geçmiş ve gelecek zamanı büyükleri taklit ederek kullanabilir. Örneğin; baba gitti, kardeş geldi... iki-dört yaşlarında çocuk daha çok şimdiki zamanla ilgilenir. Sonra geleceği ve daha sonra geçmişi belirleyen sözcüklere yer verir. Çocuklar özellikle dün ve yarın kavramlarında hatalar yapmakta; önce *yakın* kavramını öğrendikleri için, kurallaştırıp kavramı genele yaymaktadırlar. Ayrıca *önce - sonra, sabah – akşam* kavramları da karışan kavramlar arasındadır (www.psikoloji.gen.tr; www.bilgininefendisi.net.)

Çocuklar yalnızca eklerde ya da zaman konusunda kurallaştırma yapmamaktadırlar. Brown ve Bellugi'ye (1964) göre, kurallaştırma hataları, çocukların hafızalarındaki ezberlenmiş hazır kelimeleri kullanımından ziyade, onların dilbilgisi kurallarını uygulama ve sembolik tasarımlarını ortaya koymaya çalıştıklarına dair kuvvetli bir göstergedir.

Genel olarak incelendiğinde de çok farklı örneklerle de karşılaşılmıştır. İki yaşından itibaren, çocukların konuşmalarının giderek yapılaştığı ve çocukların kurabildikleri cümleler içinde, çok sayıda gramer kuralının olduğu görülmektedir. Ayrıca, çocukların 3–4 yaşlarına geldiklerinde, konuşmalarında isim ve fiil dışında diğer kelime çeşitlerini ve cümle öğelerini de kullandıkları, konuşmalarının anlaşılma miktarının 3,5 yaşından 4 yaşa doğru süreklilik gösteren bir şekilde arttığı ve 4 yaşından sonrada tam bir gelişme görüldüğü belirtilmektedir (Şahin, 1975; Sandström, 1971; Papalia & Olds, 1982). Bunun sebebi; çocukların bilişsel gelişimleri, henüz üst düzeyde olmamasından ve basit yapılanmaya sahip olmamasında dolayı, sözcükleri yetişkinlerden farklı olarak daha geniş göndergelere uygulamaları olarak görülebilir.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada, 0-6 yaş arasındaki çocukların ana dili gelişiminde görülen kurallaştırma hataları incelenmiştir. Söz konusu çocukların anadil edinimi sürecinde yapım ekleri, çekim ekleri, sayı ve zaman kavramlarında kurallaştırma hataları yaptıkları tespit edilmiştir. Sonuç olarak:

- Örneklerden de anlaşıldığı gibi, kurallaştırma özellikle de 3-6 yaş arasında yoğun biçimde görülmektedir.

- Kurallaştırma basit bir dil hatasıdır.

-Kurallaştırma hatasına başvuran çocuk, kendinde olan şemayı genişletme çabası içinde olabilmektedir.

Bilişsel düzey yükseldikçe, kavramlar arttıkça, çocuk farklılıkları fark ettikçe ve en önemlisi anlam bilgisi ve sözcük dağarcığı geliştikçe, çocuk kurallaştırma hatasını terk ettiği gözlemlenmiştir.

- Kurallaştırma hatası, dil ediniminin ve çocuğun dünyayı anlamasında doğal bir süreç olarak görülebilir.

- Kurallaştırma hatası, dil ediniminin gereklerinden biri olup, çocuğun dil bilgisi kurallarını yaşayarak öğrenmesini sağlayabildiği düşünülmektedir.

Bu sonuç ve çıkarımlara dayanarak eğitimcilere ve ailelere şu önerilerde bulunulabilir:

- Kurallaştırma gelişimin bir parçası olması nedeniyle, olumsuz karşılanmamalıdır.

- Kurallaştırma yapan çocuğa kelimenin aslı öğretilmelidir; ancak bu konuda herhangi bir baskı yapılmamalıdır.

- Özellikle de okul ortamlarında verilen tekerlemeler ve şarkılarla çocuğa, söz konusu kelimelerin doğru halinin dolaylı olarak öğretilmesi amaç edinilmelidir.

- Çocukların diyalogları dikkatle gözlenmeli, en çok hangi durumlarda kurallaştırmaya gittikleri saptanmalı ve bu konular üzerine yoğunlaşılmalıdır.

- Gelişimin tüm evrelerinde olduğu gibi bu evrede de; anne babalar, öğretmenler, sosyal çevre...vb. kısacası çocuğun gelişiminde rolü olan herkes çocuklara doğru örnek olmalıdır.

Not: Bu araştırmanın yürütülmesinde emeği geçen Karatay Fevzi Çakmak Anaokulunun yönetici, öğretmen, öğrenci ve velilerine teşekkür ederim

KAYNAKÇA

- AKSAN, D. (1998) *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dil Bilim1*, Ankara: Türk Dil Kurumu.
- ALTIOK, F. (1971). Çocukta Dilin Oluşumu ve Gelişimi, *A.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4 (1-4), 115-132.
- ARAL, N, BARAN, G, BULUT Ş. ve ÇİMEN, S. (2000) *Çocuk Gelişimi 1*, İstanbul: Ya-Pa Yayınları.
- ARTAN, İ, ve BAYHAN, P. (2004) *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi*, İstanbul: Morpa Yayınları.
- ATABEY, İ., KOÇ, S., ÜLKER, Ç., YAĞCI, İ. ve YENİÇERİ, H. (2005) *Üniversiteler İçin Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri*, Ankara:Yargı Yayınları.
- BALCI, A. (1995) *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeleri*, Ankara: TDFO Bilgisayar – yayıncılık San. Tic. Ltd. Şti.
- BERGER, K. S. (1986) *The Developing Person Through Childhood and Adolescence (2nd. Edition)*. New York: Worth.
- BERGER, K. S. (2003) *The Developing Person Through Childhood and Adolescence*, Macmillan,
- BROWN, R. & BELLUGI, U. (1964). Three processes in the child's acquisition of syntax. *Harvard Educational Review* 34: 133-151.
- BYBEE, J. L. (1995). Regular morphology and the lexicon. *Language and Cognitive Processes* 10: 425-455.
- CARPENDALE, J., & LEWIS, C. (2006). *How Children Develop Social Understanding*. Carlton, Australia; Oxford, UK; MA, USA.:Blackwell.
- CHEN, D. W., FEIN, G. G., KILLEN, M., & TAM, H.P. (2001). Peer Conflicts of Preschool Children: Issues, Resolution, Incidence, and Age-Related Patterns. *Early Education and Development*, 12(4), 523-544.
- COBB-MOORE, C., DANBY, S., & FARELL, A. N. N. (2008). 'I told you so': justification used in disputes in young children's interactions in an early childhood classroom. *Discourse Studies*, 10(5), 595-614.
- CHURCH, A. (2009). *Preference Organization and Peer Disputes*. Farnham, England; Burlington, VT: Ashgate.
- CLASHEN, H., LÜCH, M. & HAHNE, A. (2007) How Children Process Overregularizations: Evidence from Event-Related Brain Potentials, *Journal of Child Language* 34: 601-622.
- CLARK, E. V. (2003) *First Language Acquisition*. Cambridge Univ. Press.
- COLE and COLE, S. R. (1989) *The Development of Children*. New York: W.H. Freeman.

- CORSARO, W.A. (2005) Collective action and agency in young children's peer cultures. In J. Qvortup (ed.) *Studies in modern childhood: Society, Agency, Culture*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- COX, M. V. (1989) Children's over-regularization of nouns and verbs. *Journal of Child Language*, 16(1):203-206.
- DAĞABAKAN, D. ve DAĞABAKAN, F. (2007) Dil ve Çocukta Dil Gelişim Kuramları, *Milli Eğitim Dergisi*, 174, 155-161.
- GOODWIN, M. H. (2006). *The hidden life of girls*. Malden, MA: Blackwell. Mashburn, A. J.,
- EKMEKÇİ, F.Ö. (1982) Acquisition of Verbal Inflections On Turkish, *M.E.T.U. Journal of Human Sciences*, 1(2), 227-241.
- ELMAN, J., BATES, L., JOHNSON, M., KARMILOF - SMITH, A., PARISI, D. and PLUNKETT, K. (1996). *Rethinking innateness*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- FİŞEK, G.O. ve YILDIRIM, S.M. (1983). *Çocuk Gelişimi*, İstanbul: MEB Yayını.
- GENISHI, C., and DAYSON, A. H. (1984) *Language Assessment in the Early Years*. Norwood, NJ: Ablex.
- İLHAN, N. (2005) Çocukların Dil Edinimi, Gelişimi ve Dile Katkıları, *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13, 155-160.
- KARASAR, N. (1998) *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara: Nobel yayınları.
- LEWIS, G. L. (1967) *Turkish Grammar*, London: Oxford University Press, Ely House.
- KIDD, E. & LUM, J.A.G. (2008) Sex differences in past tense overregularization, *Developmental Science*, 11(6):882-889.
- KIM, J. J., MARCUS, G. F., PINKER, S., HOLLANDER, M. ve COPPOLA M. (1994) Sensitivity of children's inflection to grammatical structure. *Journal of Child Language*, 21(1):173-209.
- LANGACKER, R. (2000). *Grammar and conceptualization*. Berlin: de Gruyter
- MARCUS, G. F., PINKER, S., ULLMAN, M., HOLLANDER, M., ROSEN, T. J., XU, F. (1992) Overregularization in language acquisition. *Monographs of the Society for Research in Child Development* 57 (4):1-182
- MARCUS, G. F. (1995) Children's overregularization of English plurals: a quantitative analysis. *Journal of Child Language*, 22(2):447-459.
- MASHFORD Scott, A. ve CHURCH, A. (2011) Promoting Children's Agency in Early Childhood Education, *Novitas-ROYAL (Research on Youth and Language)*, 5 (1), 15-38.
- NAS, R. (2003) *Türkçe Öğretimi*, Bursa: Ezgi Kitabevi Yay.
- ONUR, B. (1995) *Çocuk ve Ergen Gelişimi*, Ankara: İmge Kitabevi,
- PAPALIA, D. E. ve OLDS, S.W. (1982). *A Child's World: Infancy Through Adolescence*, 3. Edition, USA: Graw-Hill Book Company.
- PLUNKETT, K. & MARCHMAN, V. (1996). Learning from a connectionist model of the English past tense. *Cognition* 61: 299-308.
- PIANTA, R. C., HAMRE, B. K., DOWNER, J. T., BARBARIN, O. A., BRYANT, D.,

- BURCHINAL, M., EARLY, D.M., & HOWES, C. (2008). Measures of Classroom Quality in Prekindergarten and Children's Development of Academic, Language, and Social Skills. *Child Development*, 79(3), 732-749.
- RUMELHART, D. E. & MCCCELLAND, J. L. (1986). "On learning the past tenses of English verbs. Implicit rules or parallel distributed processing?" In D. E. Rumelhart, D. E. & McCCelland, J. L. and the PDP Research Group (eds), **Parallel Distributed Processing: explorations in the Microstructure of Cognition**, vol. 2. Cambridge, MA: MIT Press, pp. 216 –271.
- SANDSTRÖM, C. I. (1971). **Çocuk ve Gençlik Psikolojisi**, çev.: R. Şemin, İstanbul: Ü.U. E. F. Yay.
- SENEMOĞLU, N. (2007) *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim*, Ankara: Gönül Yayıncılık,
- SENEMOĞLU, N. (2000) "İlk Çocukluk Döneminde Gelişim", (Ed. Esra Ceyhan) **Çocuk Gelişimi ve Psikolojisi**, Eskişehir: A.Ü. Yayınları. 121-144,
- ŞAHİN, M. (1995) Çocukta Dil Gelişimi, *Dil Dergisi*, 30, 64-70.
- ŞAHİN, N. (1975) Dil Psikolojisine Giriş, Yüksek Lisans Ders Notları, (Çoğaltma) Ankara: D.T.C.F.
- YILDIRIM, A. & ŞİMŞEK, H. (2000) Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Ankara: Seçkin yayıncılık.
- <http://www.bilgininefendisi.net/forum/index.php> (SGT: 02.03.2010)
- <http://www.psikoloji.gen.tr/> (SGT: 01.02.2010)
- <http://www.tdk.gov.tr/> (SGT: 01.01.2010)
- <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/> (SGT: 02. 02.2010)